

Γιάννης Ρίτσος

Η Σονάτα του Σεληνόφωτος

Ενδυμίων Εκδόσεις
2007

(Ανοιξιάτικο βράδυ. Μεγάλο δωμάτιο παλιού σπιτιού. Μια ηλικιωμένη γυναίκα, ντυμένη στα μαύρα, μιλάει σ' έναν νέο. Δεν έχουν ανάψει φως. Απ' τα δύο παράθυρα μπαίνει ένα αμείλικτο φεγγαρόφωτο. Ξέχασα να πω ότι η Γυναίκα με τα Μαύρα έχει εκδώσει δύο-τρεις ενδιαφέρουσες ποιητικές συλλογές θρησκευτικής πνοής. Λοιπόν, η Γυναίκα με τα Μαύρα μιλάει στον Νέο):

Άφησέ με να έρθω μαζί σου. Τι φεγγάρι απόψε!
Είναι καλό το φεγγάρι, - δε θα φαίνεται
που άσπρισαν τα μαλλιά μου. Το φεγγάρι
θα κάνει πάλι χρυσά τα μαλλιά μου. Δε θα καταλάβεις.
Άφησέ με να έρθω μαζί σου.

Όταν έχει φεγγάρι μεγαλώνουν οι σκιές μες στο σπίτι,
αόρατα χέρια τραβούν τις κουρτίνες,
ένα δάχτυλο αχνό γράφει στη σκόνη του πιάνου
λησμονημένα λόγια δε θέλω να τ ακούσω. Σώπα.

Άφησε με να έρθω μαζί σου
λίγο πιο κάτω, ως την μάντρα του τουβλάδικου,
ως εκεί που στρίβει ο δρόμος και φαίνεται
η πολιτεία τσιμεντένια κι αέρινη, ασβεστωμένη με φεγγαρόφωτο,
τόσο αδιάφορη κι άυλη
τόσο θετική σαν μεταφυσική
που μπορείς επιτέλους να πιστέψεις
πως υπάρχουν και δεν υπάρχουν
πως ποτέ δεν υπήρξε, δεν υπήρξε ο χρόνος κι η φθορά του.
Άφησε με να έρθω μαζί σου.....
Θα καθίσουμε λίγο στο πεζούλι, πάνω στο ύψωμα,
κι όπως θα μας φυσάει ο ανοιξιάτικος αέρας
μπορεί να φανταστούμε κιόλας πως θα πετάξουμε,
γιατί, πολλές φορές, και τώρα ακόμη,
ακούω τον θόρυβο του φουστανιού μου
σαν τον θόρυβο δύο δυνατών φτερών που ανοιγοκλείνουν,
κι όταν κλείνεται μέσα σ αυτόν τον ήχο του πετάγματος
νιώθεις κρουστό το λαϊμό σου, τα πλευρά σου, τη σάρκα σου,
κι έτσι σφιγμένος μες στους μυώνες του γαλάζιου αγέρα,
μέσα στα ρωμαλέα νεύρα του ύψους,
δεν έχει σημασία αν φεύγεις ή αν γυρίζεις
κι ούτε έχει σημασία που άσπρισαν τα μαλλιά μου,
(δεν είναι τούτο η λύπη μου η λύπη μου

είναι που δεν ασπρίζει κι η καρδιά μου).
Άφησε με να έρθω μαζί σου

Το ξέρω πως καθέννας μοναχός πορεύεται στον έρωτα,
μοναχός στη δόξα και στο θάνατο.
Το ξέρω. Το δοκίμασα. Δεν ωφελεί.
Άφησε με να έρθω μαζί σου....

Τούτο το σπίτι στοίχειωσε, με διώχνει θέλω να πω έχει παλιώσει
πολύ, τα καρφιά ξεκολλάνε,
τα κάδρα ρίχνονται σα να βουτάνε στο κενό,
οι σουβάδες πέφτουν αθόρυβα
όπως πέφτει το καπέλο του πεθαμένου
απ' την κρεμάστρα στο σκοτεινό διάδρομο
όπως πέφτει το μάλλινο τριμμένο γάντι της σιωπής
απ' τα γόνατά της
ή όπως πέφτει μιά λουρίδα φεγγάρι στην παλιά,
ξεκοιλιασμένη πολυθρόνα.

Κάποτε υπήρξε νέα κι αυτή, - όχι η φωτογραφία που κοιτάς
με τόση δυσπιστία
λέω για την πολυθρόνα, πολύ αναπαυτική,
μπορούσες ώρες ολόκληρες να κάθεται
και με κλεισμένα μάτια να ονειρεύεσαι ό,τι τύχει
- μιάν αμμουδιά στρωτή, νοτισμένη, στιλβωμένη από φεγγάρι,
πιο στιλβωμένη απ' τα παλιά λουστρίνια μου που κάθε μήνα τα δίνω
στο στιλβωτήριο της γωνίας,
ή ένα πανί ψαρόβαρκας που χάνεται στο βάθος
λικνισμένο απ' την ίδια του ανάσα,
τριγωνικό πανί σα μαντίλι διπλωμένο λοξά μόνο στα δύο
σα να μην είχε τίποτα να κλείσει ή να κρατήσει
ή ν' ανεμίσει διάπλατο σε αποχαιρετισμό.
Πάντα μου είχα μανία με τα μαντίλια,
όχι για να κρατήσω τίποτα δεμένο,
τίποτα σπόρους λουλουδιών ή χαμομήλι μαζεμένο
στους αγρούς με το λιόγεμα
ή να το δέσω τέσσερις κόμπους σαν το αντικρινό γιατί
ή να σκουπίζω τα μάτια μου, - διατήρησα καλή την όρασή μου,
ποτέ μου δεν φόρεσα γυαλιά. Μιά απλή ιδιοτροπία τα μαντίλια....
Τώρα τα διπλώνω στα τέσσερα, στα οχτώ, στα δεκάξι
ν' απασχολώ τα δάχτυλά μου. Και τώρα θυμήθηκα
πως έτσι μετρούσα τη μουσική σαν πήγαινα στο Ωδείο
με μπλε ποδιά κι άσπρο γιακά, με δύο ξανθές πλεξούδες
- 8, 16, 32, 64, -
κρατημένη απ' το χέρι μιας μικρής φίλης μου ροδακινιάς

όλο φως και ροζ λουλούδια,
(συγχώρεσέ μου αυτά τα λόγια κακή συνήθεια) 32, 64, -
κι οι δικοί μου στήριζαν μεγάλες ελπίδες στο μουσικό μου τάλαντο.
Λοιπόν, σου λεγα για την πολυθρόνα
ξεκοιλιασμένη φαίνονται οι σκουριασμένες σούστες, τα άχερα
έλεγα να την πάω δίπλα στο επιπλοποιείο,
μα που καιρός και λεφτά και διάθεση τι να πρωτοδιορθώσεις; -
έλεγα να ρίξω ένα σεντόνι πάνω της, - φοβήθηκα
τ' άσπρο σεντόνι σε τέτοιο φεγγαρόφωτο. Εδώ κάθισαν
άνθρωποι που ονειρεύτηκαν μεγάλα όνειρα,
όπως κι εσύ κι όπως κι εγώ άλλωστε,
και τώρα ξεκουράζονται κάτω απ' το χώμα
δίχως να ενοχλούνται απ' τη βροχή ή το φεγγάρι.
Άφησε με να έρθω μαζί σου...
Θα σταθούμε λιγάκι στην κορφή της μαρμαρίνης σκάλας του Αϊ-Νικόλα,
ύστερα εσύ θα κατηφορίσεις κι εγώ θα γυρίσω πίσω
έχοντας στ' αριστερό πλευρό μου τη ζέστα
απ' το τυχαίο άγγιγμα του σακακιού σου
κι ακόμη μερικά τετράγωνα φώτα από μικρά συνοικιακά παράθυρα
κι αυτή την πάλλευκη άχνα απ' το φεγγάρι
που 'ναι σα μια μεγάλη συνοδεία ασημένιων κύκνων
και δε φοβάμαι αυτή την έκφραση, γιατί εγώ
πολλές ανοιξιάτικες νύχτες συνομίλησα
άλλοτε με το Θεό που μου εμφανίστηκε
ντυμένος την αχλύ και την δόξα ενός τέτοιου σεληνόφωτος,
και πολλούς νέους, πιο ωραίους κι από σένα ακόμη, του εθυσίασα,
έτσι λευκή κι απρόσιτη ν' ατμίζομαι μες στη λευκή μου φλόγα,
στη λευκότητα του σεληνόφωτος,
πυρπολημένη απ' τ' αδηφάγα μάτια των αντρών
κι απ' τη δισταχτικήν έκσταση των εφήβων,
πολιορκημένη από εξαίσια, ηλιοκαμένα σώματα,
άλκιμα μέλη γυμνασμένα στο κολύμπι, στο κουπί, στο στίβο,
στο ποδόσφαιρο (που έκανα πως δεν τα 'βλεπα)
- ξέρεις, καμιά φορά, θαυμάζοντας, ξεχνάς, ό,τι θαυμάζεις,
σου φτάνει ο θαυμασμός σου, -
θε μου, τι μάτια πάναστρα, κι ανυψωνόμουν
σε μιαν αποθέωση αρνημένων άστρων
γιατί, έτσι πολιορκημένη απ' έξω κι από μέσα,
άλλος δρόμος δε μου 'μενε παρά μονάχα
προς τα πάνω ή προς τα κάτω.
- Όχι, δε φτάνει.
Άφησε με να έρθω μαζί σου ...

Το ξέρω η ώρα είναι πια περασμένη. Άφησέ με,
γιατί τόσα χρόνια, μέρες και νύχτες και πορφυρά μεσημέρια,
έμεινα μόνη, ανένδοτη, μόνη και πάναγνη,
ακόμη στη συζυγική μου κλίνη πάναγνη και μόνη,
γράφοντας ένδοξους στίχους στα γόνατα του Θεού,
στίχους που, σε διαβεβαιώ, θα μένουνε
σα λαξευμένοι σε άμεμπτο μάρμαρο
πέρα απ' τη ζωή μου και τη ζωή σου,
πέρα πολύ. Δε φτάνει.
Άφησε με να έρθω μαζί σου.

Τούτο το σπίτι δε με σηκώνει πια.
Δεν αντέχω να το σηκώνω στη ράχη μου.
Πρέπει πάντα να προσέχεις, να προσέχεις,
να στεριώνεις τον τοίχο με το μεγάλο μπουφέ
να στεριώνεις τον μπουφέ με το πανάρχαιο σκαλιστό τραπέζι
να στεριώνεις το τραπέζι με τις καρέκλες
να στεριώνεις τις καρέκλες με τα χέρια σου
να βάζεις τον ώμο σου κάτω απ' το δοκάρι που κρέμασε.
Και το πιάνο, σα μαύρο φέρετρο κλεισμένο. Δε τολμάς να τ' ανοίξεις.
Όλο να προσέχεις, να προσέχεις, μην πέσουν, μην πέσεις. Δεν αντέχω.
Άφησε με να έρθω μαζί σου.....

Τούτο το σπίτι, παρ όλους τους νεκρούς του,
δεν εννοεί να πεθάνει.
Επιμένει να ζει με τους νεκρούς του
να ζει απ' τους νεκρούς του
να ζει απ' τη βεβαιότητα του θανάτου του
και να νοικοκυρεύει ακόμη τους νεκρούς του
σ' ετοιμόρροπα κρεβάτια και ράφια.
Άφησε με να έρθω μαζί σου.

Εδώ, όσο σιγά κι αν περπατήσω μες στην άχνα της βραδιάς,
είτε με τις παντούφλες, είτε ξυπόλυτη,
κάτι θα τρίξει, - ένα τζάμι ραγίζει ή κάποιος καθρέφτης,
κάποια βήματα ακούγονται, - δεν είναι δικά μου.
Έξω, στο δρόμο μπορεί να μην ακούγονται τούτα τα βήματα, -
η μεταμέλεια, λένε, φοράει ξυλοπάπουτσα, -
κι αν κάνεις να κοιτάξεις σ' αυτόν ή τον άλλον καθρέφτη,
πίσω απ' την σκόνη και τις ραγισματιές,
διακρίνεις πιο θαμπό και πιο τεμαχισμένο το πρόσωπό σου,
το πρόσωπο σου που άλλο δε ζήτησες στη ζωή παρά να το κρατήσεις
καθάριο κι αδιαίρετο.

Τα χείλη του ποτηριού γυαλίζουν στο φεγγαρόφωτο

σαν κυκλικό ξυράφι πώς να το φέρω στα χείλη μου;
όσο κι αν διψώ, - πως να το φέρω; - Βλέπεις;
έχω ακόμη διάθεση για παρομοιώσεις, - αυτό μου απόμεινε,
αυτό με βεβαιώνει ακόμη πως δεν λείπω.
Άφησε με να έρθω μαζί σου....
Φορές-φορές, την ώρα που βραδιάζει, έχω την αίσθηση
πως έξω απ' τα παράθυρα περνάει ο αρκουδιάρης
με τη γριά βαρειά του αρκούδα
με το μαλλί της όλο αγκάθια και τριβόλια
σηκώνοντας σκόνη στο συνοικιακό δρόμο
ένα ερημικό σύννεφο σκόνη που θυμιάζει το σουρούπο
και τα παιδιά έχουν γυρίσει σπίτια τους για το δείπνο
και δεν τ' αφή- νουν πια να βγουν έξω
μ' όλο που πίσω απ' τους τοίχους μαντεύουν
το περπάτημα της γριάς αρκούδας
κι η αρκούδα κουρασμένη πορεύεται μες στη σοφία της μοναξιάς της,
μην ξέροντας για πού και γιατί
έχει βαρύνει, δεν μπορεί πια
να χορεύει στα πισινά της πόδια
δεν μπορεί να φοράει τη δαντελένια σκουφίτσα της
να διασκεδάζει τα παιδιά, τους αργόσχολους, τους απαιτητικούς,
και το μόνο που θέλει είναι να πλαγιάσει στο χώμα
αφήνοντας να την πατάνε στην κοιλιά,
παίζοντας έτσι το τελευταίο παιχνίδι της,
δείχνοντας την τρομερή της δύναμη για παραίτηση,
την ανυπακοή της στα συμφέροντα των άλλων,
στους κρίκους των χειλιών της, στην ανάγκη των δοντιών της,
την ανυπακοή της στον πόνο και στη ζωή
με τη σίγουρη συμμαχία του θανάτου έστω κι ενός αργού θανάτου
την τελική της ανυπακοή στο θάνατο
με τη συνέχεια και τη γνώση της ζωής
που ανηφοράει με γνώση και με πράξη πάνω απ τη σκλαβιά της.

Μα ποιος μπορεί να παίξει ως το τέλος αυτό το παιχνίδι;
Κι η αρκούδα σηκώνεται πάλι και πορεύεται
υπακούοντας στο λουρί της, στους κρίκους της, στα δόντια της,
χαμογελώντας με τα σκισμένα χείλη της
στις πενταροδεκάρες που της ρίχνουνε
τα ωραία κι ανυποψίαστα παιδιά
(ωραία ακριβώς γιατί είναι ανυποψίαστα)
και λέγοντας ευχαριστώ. Γιατί οι αρκούδες που γεράσανε
το μόνο που έμαθαν να λένε είναι: ευχαριστώ, ευχαριστώ.
Άφησέ με να έρθω μαζί σου....
Τούτο το σπίτι με πνίγει. Μάλιστα η κουζίνα
είναι σαν το βυθό της θάλασσας.

Τα μπρίκια κρεμασμένα γυαλίζουν σα στρογγυλά,
μεγάλα μάτια απίθανων ψαριών,
τα πιάτα σαλεύουν αργά σαν τις μέδουσες,
φύκια κι όστρακα πιάνονται στα μαλλιά μου
δεν μπορώ να τα ξεκολλήσω ύστερα,
δεν μπορώ ν' ανέβω πάλι στην επιφάνεια
ο δίσκος μου πέφτει απ' τα χέρια άηχος, - σωριάζομαι
και βλέπω τις φυσαλίδες απ' την ανάσα μου ν' ανεβαίνουν,
ν' ανεβαίνουν
και προσπαθώ να διασκεδάσω κοιτάζοντές τες
κι αναρωτιέμαι τι θα λέει αν κάποιος βρίσκεται
από πάνω και βλέπει αυτές τις φυσαλίδες,
τάχα πως πνίγεται κάποιος ή πως ένας δύτες ανιχνεύει τους βυθούς;
Κι αλήθεια δεν είναι λίγες οι φορές που ανακαλύπτω εκεί,
στο βάθος του πνιγμού, κοράλλια και μαργαριτάρια
και θυσαυρούς ναυαγισμένων πλοίων,
απρόοπτες συναντήσεις, και χτεσινά και σημερινά μελλούμενα,
μιαν επαλήθευση σχεδόν αιωνιότητας,
κάποιο ξανάσαμα, κάποιο χαμόγελο αθανασίας, όπως λένε,
μιαν ευτυχία, μια μέθη, κι ενθουσιασμόν ακόμη,
κοράλλια και μαργαριτάρια και ζαφείρια,
μονάχα που δεν ξέρω να τα δώσω όχι τα δίνω,
μονάχα που δεν ξέρω αν μπορούν να τα πάρουν
πάντως εγώ τα δίνω.
Άφησέ με να έρθω μαζί σου....

Μια στιγμή, να πάρω τη ζακέτα μου.
Τούτο τον άστατο καιρό, όσο να 'ναι, πρέπει να φυλαγόμαστε.
Έχει υγρασία τα βράδια, και το φεγγάρι
δε σου φαίνεται, αλήθεια, πως επιτείνει την ψύχρα;

Άσε να σου κουμπώσω το πουκάμισο τι δυνατό το στήθος σου,
- τι δυνατό φεγγάρι, - η πολυθρόνα, λέω κι όταν σηκώνω
το φλιτζάνι απ' το τραπέζι
μένει από κάτω μιά τρύπα σιωπή, βάζω αμέσως την παλάμη μου επάνω
να μην κοιτάξω μέσα, - αφήνω πάλι το φλιτζάνι στη θέση του,
και το φεγγάρι μια τρύπα στο κρανίο του κόσμου
μην κοιτάξεις μέσα,
έχει μια δύναμη μαγνητική που σε τραβάει μην κοιτάξεις,
μην κοι- τάχτε,
ακούστε με που σας μιλάω θα πέσετε μέσα.
Τούτος ο ίλιγγος ωραίος, ανάλαφρος θα πέσεις, -
ένα μαρμάρινο πηγάδι το φεγγάρι,
ίσκιοι σαλεύουν και βουβά φτερά, μυστηριακές φωνές δεν τις ακούτε;

Βαθύ-βαθύ το πέσιμο,
βαθύ-βαθύ το ανέβασμα,
το αέρινο άγαλμα κρουστό μες στ' ανοιχτά φτερά του,
βαθειά-βαθειά η αμείλικτη ευεργεσία της σιωπής, -
τρέμουσες φωταψίες της άλλης όχθης,
όπως ταλαντεύεσαι μες στο ίδιο σου το κύμα,
ανάσα ωκεανού. Ωραίος, ανάλαφρος
ο ίλιγγος τούτος, - πρόσεξε, θα πέσεις.
Μην κοιτάς εμένα,
εμένα η θέση μου είναι το ταλάντευμα ο εξάισιος ίλιγγος.
Έτσι κάθε απόβραδο έχω λιγάκι πονοκέφαλο, κάτι ζαλάδες...

Συχνά πετάγομαι στο φαρμακείο απέναντι
για καμμιάν ασπιρίνη,
άλλοτε πάλι βαριέμαι και μένω με τον πονοκέφαλό μου
ν' ακούω μες στους τοίχους τον κούφιο θόρυβο που κάνουν
οι σωλήνες του νερού,
ή ψήνω έναν καφέ, και, πάντα αφηρημένη,
ξεχνιέμαι κ ετοιμάζω δυο ποιος να τον πιει τον άλλον; -
αστείο αλήθεια, τον αφήνω στο περβάζι να κρύνει
ή κάποτε πίνω και τον δεύτερο, κοιτάζοντας απ' το παράθυρο
τον πράσινο γλόμπο του φαρμακείου
σαν το πράσινο φως ενός αθόρυβου τραίνου
που έρχεται να με πάρει
με τα μαντίλια μου, τα στραβοπατημένα μου παπούτσια,
τη μαύρη τσάντα μου, τα ποιήματα μου,
χωρίς καθόλου βαλίτσες τι να τις κάνεις;
Άφησέ με να έρθω μαζί σου....

Α, φεύγεις; Καληνύχτα. Όχι, δε θα έρθω. Καληνύχτα.
Εγώ θα βγω σε λίγο. Ευχαριστώ. Γιατί, επιτέλους, πρέπει
να βγω απ' αυτό το τσακισμένο σπίτι.
Πρέπει να δω λιγάκι πολιτεία, - όχι, όχι το φεγγάρι
την πολιτεία με τα ροζιασμένα χέρια της,
την πολιτεία του μεροκάματου,
την πολιτεία που ορκίζεται στο ψωμί και στη γροθιά της
την πολιτεία που μας αντέχει στη ράχη της
με τις μικρότητες μας, τις κακίες, τις έχτρες μας,
με τις φιλοδοξίες, την άγνοιά μας και τα γερατειά μας, -
ν' ακούσω τα μεγάλα βήματά της πολιτείας,
να μην ακούω πια τα βήματα σου
μήτε τα βήματα του Θεού, μήτε και τα δικά μου βήματα. Καληνύχτα...

(Το δωμάτιο σκοτεινιάζει. Φαίνεται πως κάποιο σύννεφο θα έκρυψε το φεγγάρι. Μονομιάς, σαν κάποιο χέρι να δυνάμωσε το ραδιόφωνο του γειτονικού μπαρ, ακούστηκε μια πολύ γνωστή μουσική φράση. Και τότε κατάλαβα πως όλη τούτη τη σκηνή τη συνόδευε χαμηλόφωνα η "Σονάτα του Σεληνόφωτος", μόνο το πρώτο μέρος. Ο νέος θα κατηφορίζει τώρα μ' ένα ειρωνικό κι ίσως συμπονετικό χαμόγελο στα καλογραμμένα χείλη του και μ' ένα συναίσθημα απαιλευθέρωσης. Όταν θα φτάσει ακριβώς στον Αη-Νικόλα, πριν κατέβει τη μαρμάρινη σκάλα, θα γελάσει, - ένα γέλιο δυνατό, ασυγκράτητο. Το γέλιο του δε θ' ακουστεί καθόλου ανάρμοστα κάτω απ' το φεγγάρι. Ίσως το μόνο ανάρμοστο να είναι το ότι δεν είναι καθόλου ανάρμοστο. Σε λίγο ο Νέος θα σωπάσει, θα σοβαρευτεί και θα πει: "Η παρακμή μιάς εποχής". Έτσι, ολότελα ήσυχος πια, θα ξεκουμπώσει πάλι το πουκάμισό του και θα τραβήξει το δρόμο του. Όσο για τη γυναίκα με τα μαύρα, δεν ξέρω αν βγήκε τελικά απ το σπίτι. Το φεγγαρόφωτο λάμπει ξανά. Και στις γωνίες του δωματίου οι σκιές σφίγγονται από μιαν αβάσταχτη μετάνοια, σχεδόν οργή, όχι τόσο για τη ζωή, όσο για την άχρηστη εξομολόγηση. Ακούτε; Το ραδιόφωνο συνεχίζει.) ...